

Дитиноцентрований підхід у сімейних спорах: судді ВС виступили тренерами для міждисциплінарної команди фахівців

25.9.2026 - | Verkhovnyi Sud

Судді Великої Палати Верховного Суду Ольга Ступак та Олена Білоконь і суддя Верховного Суду в Касаційному цивільному суді Павло Пархоменко стали тренерами триденного тренінгу «Право дитини на сім'ю: дитиноцентрований підхід до розгляду цивільних справ. Посилення спроможності міждисциплінарної спільноти фахівців, які працюють із дітьми в системі правосуддя», організованого в межах пілотного проєкту щодо запровадження спеціалізації суддів у справах сім'ї та дітей. Захід проводили 10-12 вересня 2025 року в м. Києві.

Навчання об'єднало суддів, працівників служб у справах дітей і психологів з різних регіонів. Саме такий формат є особливо важливим з огляду на те, що в реальному житті сімейний спір рідко вкладається лише в юридичну площину.

Як зазначила **Ольга Ступак**, Україна ратифікувала низку міжнародних угод у сфері захисту прав та інтересів дітей, які регулюють, зокрема, питання міжнародної юрисдикції, визнання й виконання іноземних судових рішень і співробітництва компетентних органів різних держав. Окреме місце серед них посідає Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей 1980 року, метою якої є забезпечення негайного повернення, незаконно переміщених до іншої Договірної держави або утримуваних у ній, а також забезпечення ефективного дотримання прав на опіку і доступ, передбачених законодавством однієї Договірної держави, в інших Договірних державах.

В умовах повномасштабної війни значна кількість українських дітей перебуває за кордоном, що актуалізує питання застосування міжнародних договорів у сімейних спорах, пов'язаних із захистом їхніх прав та інтересів.

Презентація Ольги Ступак –

https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezent2026/Prezent_Mighnar_element.pdf.

Олена Білоконь висвітлила аспекти реалізації дитиноцентрованого підходу при вирішенні справ, які стосуються дітей, зокрема у практиці ВП ВС.

Принцип вирішення справ з урахуванням найкращих інтересів дитини, передбачений ст. 3 Конвенції про права дитини, у судовій практиці проявляється у трьох складових: матеріальне право, основоположний тлумачний правовий принцип і правило процедури.

Як матеріальне право ця концепція гарантує дитині оцінку та першочергове врахування її найкращих інтересів під час ухвалення рішення, що її стосується. Як правило процедури вона вимагає оцінювати можливий позитивний або негативний вплив рішення на дитину. Водночас

як тлумачний правовий принцип концепція передбачає, що за наявності кількох можливих тлумачень правової норми слід обирати те, яке найефективніше відповідає найкращим інтересам дитини.

Доповідачка проаналізувала судові рішення, ухвалені КЦС ВС та ВП ВС, у яких реалізовано дитиноцентрований підхід при вирішенні справ, які стосуються дітей.

Павло Пархоменко звернув увагу на необхідність зберігати фокус на самій дитині, її потребах та інтересах упродовж усього судового процесу. Ефективне вирішення справ, що стосуються дітей, потребує належної взаємодії суду зі службами у справах дітей, психологами та іншими фахівцями в межах визначених законом повноважень. «Нам потрібно розуміти одне одного і разом шукати рішення, яке справді відповідатиме найкращим інтересам дитини. Саме тому так важливі спеціалізація, спільне навчання та можливість обговорювати реальні складні випадки», – зазначив суддя.

Під час заходу учасники працювали над практичними питаннями, які виникають під час розгляду цивільних справ, зокрема тих, що стосуються права дитини на сім'ю. Значну увагу приділили визначенню та оцінці найкращих інтересів дитини, предмета доказування, аналізу доказів та застосуванню практики ЄСПЛ і Верховного Суду.

Окремий блок стосувався права дитини бути заслуханою: як підготувати дитину до участі в судовому засіданні, яким чином з'ясовувати та фіксувати її думку, а також як оцінювати погляди дитини під час прийняття рішення. Також говорили про врахування вікових особливостей дітей та можливого впливу дорослих, роль і межі компетенції психолога в цивільному провадженні, порядок його залучення, а також можливості судово-психологічної експертизи у справах щодо права дитини на сім'ю.

Третій день був присвячений, зокрема, сімейним справам з іноземним елементом: питанням юрисдикції та підсудності, застосовного права, міжнародних договорів та особливостям вирішення таких спорів.

У Міжвідомчій координаційній раді з питань правосуддя щодо неповнолітніх відзначили важливість того, що навчання було побудоване навколо практичної роботи. Учасники працювали в групах, аналізували професійні виклики, презентували свої напрацювання та обмінювалися досвідом. У МКР також відзначили участь у навчанні ювенальних прокурорів, зважаючи на їхню роль у забезпеченні захисту прав та інтересів дітей.

Нагадаємо, пілотний проект щодо запровадження спеціалізації суддів у справах сім'ї та дітей реалізується за ініціатииви КЦС ВС і Міжвідомчої координаційної ради з питань правосуддя щодо неповнолітніх за підтримки Представництва ЮНІСЕФ в Україні та ГО «ВГЦ "Волонтер"».

<https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/2101228>